

ПРО ДРУЖБУ ТА СУПЕРНИЦТВО У ПОШУКАХ МУДРОСТІ

Омельчук І. В.

*кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна*

У сучасних умовах філософія відіграє важливу роль у розумінні як історичних, так і культурних процесів, що визначають розвиток суспільства. Однією з ключових тем, яка прозирає в межах філософської думки, є дослідження природи конфліктів, що лежать в основі суспільних взаємин. Французькі філософи Жиль Дельоз та Фелікс Гватарі у своїх працях звертаються до античної спадщини, наголошуючи на важливості феномену агону – давньогрецького поняття змагання, яке є своєрідною основою для формування філософської спільноти.

Актуальність теми полягає в необхідності переосмислення феномену філософії як культурного продукту, який виростає з агоністичної взаємодії, що ґрунтується на принципах дружби та суперництва. Проблема, яку досліджують французькі філософи, зводиться до осмислення діалектики філософського суперництва, тобто, у з'ясуванні того, як співіснують змагальність та рівність у середовищі «друзів мудрості», що спільно претендують на істину.

На думку Дельоза і Гватарі, філософія передусім є продуктом культурної спадщини давньогрецьких полісів. У межах полісів формувалися спільноти друзів або рівних, взаємини між якими, як і між полісами загалом, заохочувалися через суперництво «вільних людей, спортивні змагання в широкому сенсі: агон» [1, с. 8].

Подібне суперництво, підкреслюють французькі мислителі, питома філософії. Оскільки філософ, як друг мудрості, або той, хто любить мудрість, всякчас претендує на неї. Затим інший філософ, як новий претендент, стає його суперником, адже неможливо претендувати на щось, не маючи конкурентів. У такий спосіб у філософській дружбі поєднується прагнення до мудрості й дух змагання. Звідси випливає, що філософи, як друзі мудрості, є не ворогами, а радше претендентами та суперниками. Як зазначають Дельоз і Гватарі, «дружба мала узгодити повноту сутнісного та суперництво претендентів» [1, с. 8].

Дельоз і Гватарі озиваються до сформульованого Платоном принципу «амфісбетесіс», який позначає діалектику суперництва. Заледве хтось претендує на щось, до гри приєднується суперник, аби йому заперечити. Інакше кажучи, «амфісбетесіс» – це змагання філософів, які виявляють обопільну прихильність, це конкуренція вільних людей, друзів мудрості, які люблять мудрість і рівноправно претендують на неї.

Дещо раніше, у лекціях присвячених Фуко, Дельоз застерігав від плутання агоністичних взаємин з полемікою, наголошуючи, що вони не мають відношення до війни. Дельоз підкреслює, агоністичний лад неабияк відрізняється від війни, і саме тому він проявляється насамперед у судових процесах, взаєминах закоханих, ігровій практиці, спортивній діяльності [2]. Однак Дельоз запитує, «якими були ці агоністичні взаємини, котрі не є взаєминами війни, і не є полемічними взаєминами?» [2].

Дельоз вважає, що принципово ненасильницький спосіб врегулювання конфліктів виникає у давніх греків завдяки їхньому світосприйняттю – космічний і соціальний простір вони сприймали у вигляді кола. Фігура кола заміщує інший образ – піраміду, щаблі якої символізували вертикальний розвиток і послідовність поколінь. Центр кола став місцем спільної зустрічі, де всі елементи рівновіддалені та симетричні. Дельоз зазначає, що саме в образі центру кола можна осягнути сутність Греції. «Про що б не мовилося, – пише французький філософ, – суперники виходять уперед і промовляють: це я! це я! це я! Це не війна, це змагання» [2]. Зрештою, Дельоз висновує, що греки не вдаються до насильства для вирішення суперечок, як це характерно для воєнних конфліктів. Центр кола відкритий для будь-кого, хто спраглий зайняти його, що і втілює ідею агону – змагання за центр.

Отже, саме в цьому змаганні за центр народжується філософія, з'являється новий тип мислення. «Друзі, що утворюють спільноту навколо центру, і є цим центром. Це не мудреці, які відповідають образу піраміди, а друзі мудрості, що втілюють образ кола». [2]. Відтак філософія народжується на кшталт завзятого змагання, ніж ворожого конфлікту. Діалектика суперництва, яке, на відміну від війни чи полеміки, є основою для продуктивного філософського обміну ідей. Це змагання не передбачає насильства, а є результатом бажання претендувати на мудрість за умов рівності та взаємної поваги між його учасниками.

Філософія, за Дельозом і Гватарі, є результатом специфічної форми агоністичної взаємодії, де суперництво не призводить до конфлікту, а сприяє розвитку нових ідей та способів мислення. Це дослідження дозволяє переосмислити природу філософії як діяльності, яка не є

наслідком ворожнечі, а радше змаганням за право висловити свою думку в колі рівноправних.

Література:

1. Дельоз Ж., Гватарі Ф. Що таке філософія? Львів, 2015. 272 с.
2. Deleuze G. Seminar on Foucault. 1985-1986. Part III: Subjectification. URL: https://deleuze.cla.purdue.edu/lecture/lecture-22/#_edn3

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-453-8-31>

ЕКЗИСТЕНЦІЯ СТРАХУ

Павлов В. Л.

*кандидат філософських наук, доцент,
професор кафедри філософії,*

*Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Не існує людини, яку б час від часу не «відвідував» такий неприємний стан, як страх. Цей прояв психіки багатозмістовний і різноаспектний, його предметом може бути практично будь що: здоров'я, близькі люди, справи на роботі, природні аномалії, майбутнє, життєві випробовування тощо. Більшою або меншою мірою він супроводжує кожного соціального суб'єкта впродовж всього життя. В одні періоди заявляє про себе рідше, в інші – частіше. Буває і так, що страх не залишає особу надовго і стає невід'ємною складовою її існування.

Це реакція суб'єкта на все, що несе йому загрозу, подолання якої не тільки пов'язане з меншими чи більшими труднощами, а й з фіксацією відсутності у нього належних ресурсів (інтелектуальних, організаційних, фізичних, фінансових, моральних та ін.), за допомогою яких можна з позитивними результатами вийти із ситуації, що склалась. Страх – наслідок невизначеності щодо того, як будуть розвиватись події. Його складові – тривога, невпевненість, емоційний дискомфорт, психологічна пригніченість. З особливою силою проявляється в умовах кризи: економічної, фінансової, політичної, кризи особистого життя, ціннісних орієнтирів тощо.

Дане утворення – предмет осмислення багатьох форм знання: психології, психіатрії, фізіології вищої нервової діяльності, етики,